

УДК 616.3:314.4(477)

Л. А. ЧЕПЕЛЕВСЬКА, Г. О. СЛАБКИЙ (Київ)

РОЛЬ ХВОРОБ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ У СТРУКТУРІ ПРИЧИН СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

ДУ “Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України”

Вивчалися тенденції смертності населення України від хвороб органів травлення за 2004–2009 рр. залежно від регіону, типу поселення, статі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: смертність, хвороби органів травлення, регіон, стать, тип поселення.

За прогнозами експертів ВООЗ, в ХХІ ст. патологія травної системи в структурі захворюваності населення буде займати одне з провідних місць [1–3;6].

В Україні, починаючи з 2004 р., хвороби органів травлення в структурі причин смерті зайняли четверте місце, замінивши хвороби органів дихання [4;7]. За рівнем смертності від хвороб органів травлення (65,3 випадку смерті на 100 тис. осіб) Україна займає п'яте місце серед 38 розвинених країн світу. Попереду України знаходяться Молдова (112,3), Киргизстан (81,5), Литва (76,9), Туркменістан (68,4). Найнижчі рівні спостерігаються в Австралії (13,5), Швеції (14,1), Японії (15,1), Норвегії (16,6), Канаді (16,7), тобто в Україні рівень смертності від хвороб органів травлення нижчий, ніж в розвинених країнах, на 78,4–74,4% [5,8–10].

Мета дослідження: виявити регіональні особливості смертності населення України від хвороб органів травлення.

Матеріали і методи. В роботі використані дані офіційної статистики, опубліковані та вкопійовані з архівних матеріалів, про смертність від хвороб органів травлення в регіонах України за статтю, типом поселення, окремими нозологічними формами, в динаміці за 2005–2009 рр. Були застосовані методи медичної та математичної статистики, комп'ютерні технології.

Результати дослідження та їх обговорення. Смертність населення України від хвороб органів травлення зростає за 5 років на 14,0%. Це найвищий темп приросту смертності серед шести основних причин смерті. Максимальними темпами приросту були в м. Севастополі (39,8%), Івано-Франківській (29,3%), Львівській (28,6%), Донецькій (20,6%) областях та м. Києві – 20,8% (табл. 1), мінімальними – у Закарпатській, Хмельницькій, Одеській, Тернопільській, Полтавській областях (від -0,1% до +5,7%). У 2005 р. максимальні рівні смертності спостерігались у

Луганській, Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській та Одеській областях, мінімальні – в областях Західного регіону: Чернівецькій, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській. Переважання максимального рівня смертності над мінімальним досягло 280,2%. У 2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались в тих самих, що і в 2005 р., областях: Луганській, Дніпропетровській, Донецькій, а також в м. Севастополі та Миколаївській області, мінімальні – в тих же західних областях, що і в 2005 р. Переважання максимального рівня над мінімальним зросло до 299,2%.

Смертність від хвороб органів травлення серед чоловіків за 5 років зросла на 13,8%, максимально – в м. Севастополі (45,8%), Львівській (32,4%), Івано-Франківській (31,2%), Запорізькій (26,4%), Донецькій (21,1%) областях (табл. 2), мінімально – в Одеській, Миколаївській, Полтавській, Закарпатській, Житомирській областях (-2,7% – +6,9%). Максимальні рівні смертності спостерігались в 2005 р. у Дніпропетровській, Луганській, Донецькій, Миколаївській, Волинській областях, мінімальні – в Чернівецькій, Івано-Франківській, Львівській, Запорізькій, Рівненській областях. Переважання максимального рівня над мінімальним становило 282,4%. Максимальні рівні смертності в 2009 р., як і в 2005 р., спостерігались у Луганській, Дніпропетровській, Донецькій, Волинській, Черкаській областях; мінімальні, як і в 2005 р., – у Чернівецькій, Івано-Франківській, Запорізькій, Львівській, Кіровоградській областях. Переважання максимального рівня над мінімальним було таким самим, як і в 2005 р., – 282,3%.

Таблиця 1. Смертність всього населення України по регіонах від хвороб органів травлення за 2005–2009 рр., на 100 тис. осіб

Регіон	Рік					2009 р. у % до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
УКРАЇНА	67,3	64,6	72,2	76,4	76,7	114,0
АР Крим	56,9	53,6	63,8	65,0	65,1	114,4
Вінницька	52,4	52,5	59,2	60,0	60,4	115,3
Волинська	75,5	75,9	87,6	86,1	86,1	114,0
Дніпропетровська	98,9	94,4	107,6	111,1	111,8	113,0
Донецька	85,6	81,6	94,8	102,4	103,2	120,6
Житомирська	63,3	61,4	67,3	68,3	68,8	108,7
Закарпатська	84,8	74,4	80,4	84,7	84,7	99,9
Запорізька	48,1	52,3	51,1	56,7	57,0	118,5
Івано-Франківська	42,6	45,8	50,3	55,0	55,1	129,3
Київська	74,9	69,0	81,0	85,5	85,9	114,7
Кіровоградська	53,3	50,6	56,7	60,4	61,0	114,4
Луганська	99,2	95,8	103,6	116,2	117,3	118,2

Львівська	42,7	45,1	50,1	54,8	54,9	128,6
Миколаївська	81,0	78,5	88,1	85,8	86,3	106,5
Одеська	84,2	78,1	87,5	85,3	85,4	101,4
Полтавська	62,9	54,1	60,2	65,9	66,5	105,7
Рівненська	47,4	43,4	50,5	56,8	56,8	119,8
Сумська	58,2	55,1	57,9	65,3	66,0	113,4
Тернопільська	48,2	39,8	48,4	50,2	50,5	104,8
Харківська	56,0	52,0	59,4	64,5	64,9	115,9
Херсонська	57,1	58,9	63,8	65,2	65,6	114,9
Хмельницька	71,3	64,1	67,2	71,6	72,1	101,1
Черкаська	75,2	68,7	77,1	82,8	83,5	111,0
Чернівецька	35,4	34,8	36,3	39,2	39,2	110,7
Чернігівська	54,6	52,2	56,9	62,0	62,8	115,0
м. Київ	52,5	57,6	62,6	63,9	63,4	120,8
м. Севастополь	66,5	72,0	75,7	93,2	93,0	139,8

Таблиця 2. Смертність населення України від хвороб органів травлення в регіонах за статтю, на 100 тис. осіб

Регіон	Чоловіки			Жінки		
	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.
УКРАЇНА	94,0	107,0	113,8	44,3	50,8	114,7
АР Крим	74,2	84,0	113,2	42,2	49,1	116,3
Вінницька	79,1	92,0	116,3	30,0	33,8	112,7
Волинська	112,6	128,5	114,1	42,6	48,7	114,3
Дніпропетровська	141,2	155,5	110,1	63,1	75,1	119,0
Донецька	121,9	147,6	121,1	55,0	66,4	120,7
Житомирська	91,2	97,5	106,9	39,3	44,1	112,2
Закарпатська	104,5	108,2	103,5	66,7	63,1	94,6
Запорізька	63,2	79,9	126,4	35,3	37,8	107,1
Івано-Франківська	59,9	78,6	131,2	27,1	34,2	126,2
Київська	106,9	123,2	115,2	47,3	54,0	114,2
Кіровоградська	71,0	80,6	113,5	38,3	44,6	116,4
Луганська	139,8	162,6	116,3	64,9	79,3	122,2
Львівська	62,0	82,1	132,4	25,4	30,5	120,1
Миколаївська	115,0	112,0	97,4	51,7	64,3	124,4
Одеська	105,0	102,2	97,3	66,0	70,7	107,1
Полтавська	93,1	94,1	101,1	37,4	43,2	115,5
Рівненська	66,0	84,2	127,6	30,6	32,1	104,9
Сумська	85,5	99,1	115,9	35,3	38,3	108,5
Тернопільська	75,5	83,0	109,9	24,6	22,3	90,6
Харківська	80,2	90,7	113,1	35,6	42,9	120,5
Херсонська	75,6	84,1	111,2	41,1	49,6	120,7
Хмельницька	99,3	107,5	108,3	47,2	41,7	88,3
Черкаська	108,2	122,7	113,4	47,6	50,7	106,5
Чернівецька	50,0	57,6	115,2	22,5	22,9	101,8
Чернігівська	82,5	93,8	113,7	31,4	37,2	118,5
м. Київ	69,0	83,1	120,4	38,1	46,4	121,8

м. Севастополь	83,2	121,3	145,8	52,5	69,4	132,2
----------------	------	-------	-------	------	------	-------

Смертність від хвороб органів травлення серед жінок за 5 років збільшилась на 14,7%, залишаючись удвічі нижчою, ніж серед чоловіків. Максимальні темпи зростання (більше 20,0%) спостерігались в 10 регіонах: у 8 областях (26,2%–20,1%) та в м. Києві (21,8%) і Севастополі (32,2%), мінімальні – в Чернівецькій (1,8%), Рівненській (4,9%), Черкаській (6,5%) областях, а в Закарпатській, Тернопільській та Хмельницькій – навіть зниження на 5,4–11,7%. Максимальні рівні смертності в 2005 р. спостерігались у Закарпатській, Одеській, Луганській, Дніпропетровській, Донецькій областях, мінімальні – в Чернівецькій, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Рівненській областях. Перевищення максимального рівня над мінімальним досягало 296,4%. У 2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались в тих самих областях, що і в 2005 р., крім Закарпатської, місце якої зайняв Севастополь. Мінімальні рівні смертності спостерігались в тих самих областях, що і в 2005 р., – у Тернопільській, Чернівецькій, Львівській, Рівненській, Вінницькій. Перевищення максимального рівня над мінімальним збільшилось до 355,6% (див. табл. 2).

Смертність від хвороб органів травлення серед міського населення зросла за 5 років на 12,3%, максимально – у м. Севастополі (+37,3%), Львівській (22,9%), Чернівецькій (21,5%), Донецькій (18,8%) областях та в м. Києві (20,8%), мінімально – у Миколаївській області (+1,5%) та знизилась у двох областях – Тернопільській (на 9,3%) та Одеській – на 5,9% (табл. 3).

Таблиця 3. Смертність населення України від хвороб органів травлення в регіонах за типом поселення, на 100 тис. осіб

Регіон	Міське населення			Сільське населення		
	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.
УКРАЇНА	70,1	78,7	112,3	61,3	72,5	118,3
АР Крим	63,5	67,5	106,3	45,7	61,0	133,5
Вінницька	52,8	55,2	104,5	52,1	65,4	125,5
Волинська	80,3	86,4	107,6	70,6	85,8	121,5
Дніпропетровська	98,4	110,5	112,3	101,7	118,6	116,6
Донецька	86,9	103,2	118,8	73,4	103,5	141,0
Житомирська	64,4	67,7	105,1	61,9	70,2	113,4
Закарпатська	101,7	108,1	106,3	74,9	71,0	94,8
Запорізька	50,8	59,1	116,3	39,5	50,3	127,3
Івано-Франківська	46,9	55,3	117,9	39,4	54,9	139,3
Київська	70,8	75,2	106,2	80,8	102,3	126,6

Кіровоградська	55,8	63,5	113,8	49,3	57,1	115,8
Луганська	101,7	120,0	118,0	83,3	100,1	120,2
Львівська	49,7	61,1	122,9	32,2	45,6	141,6
Миколаївська	81,0	82,2	101,5	81,1	94,8	116,9
Одеська	84,4	79,4	94,1	83,9	97,1	115,7
Полтавська	58,6	63,7	108,7	69,3	70,7	102,0
Рівненська	53,3	58,1	109,0	42,1	55,6	132,1
Сумська	57,8	61,7	106,0	59,1	74,5	126,1
Тернопільська	51,9	47,1	90,7	45,4	53,1	117,0
Харківська	55,8	63,8	114,3	57,0	69,0	121,0
Херсонська	59,6	69,3	116,3	53,3	59,8	112,2
Хмельницька	57,3	60,9	106,3	86,6	85,2	98,4
Черкаська	67,4	74,7	110,8	84,7	94,4	111,4
Чернівецька	43,2	52,5	121,5	30,0	29,7	99,0
Чернігівська	50,1	54,9	109,6	61,3	75,4	123,0
м. Київ	52,5	63,4	120,8	х	х	х
м. Севастополь	67,9	93,2	137,3	44,8	90,3	201,6

У 2005 р. максимальні рівні смертності серед міського населення були в Закарпатській, Луганській, Дніпропетровській, Донецькій, Одеській областях, мінімальні – в трьох західних областях – Чернівецькій, Івано-Франківській, Львівській та в Чернігівській й Запорізькій. Перевищення максимального рівня смертності над мінімальним становило 235,4%. У 2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались в тих самих областях, що і в 2005 р., крім Одеської, місце якої зайняв Севастополь. Мінімальні рівні були зафіксовані у Чернівецькій, Вінницькій, Івано-Франківській, Рівненській областях. Перевищення максимальних рівнів смертності над мінімальними трохи знизилось – до 228,6% за рахунок зростання рівнів смертності, як в групі областей з максимальними рівнями, так і в групі з мінімальними показниками.

Смертність сільського населення від хвороб органів травлення зросла за 5 років на 18,3%, що на 6,0% більше, ніж серед міського населення. Темп приросту рівня смертності в 11 адміністративно-територіальних одиницях перевищував 20,0%, зокрема у Львівській області він досяг 41,6%, у Донецькій – 41,0%, Івано-Франківській – 39,3%, Рівненській – 32,1%, в АР Крим – 33,5%. І лише в трьох областях – Закарпатській, Хмельницькій, Чернівецькій – він знизився на 5,2–0,1% відповідно. У 2005 р. максимальний рівень смертності спостерігався у Дніпропетровській, Хмельницькій, Черкаській, Одеській, Луганській областях, перевищуючи середній по Україні на 65,9–35,9%. Мінімальний рівень смертності спостерігався у Чернівецькій, Львівській, Івано-Франківській, Запорізькій, Рівненській областях і був нижчим за середньоукраїнський у 1,5–2,0 рази. У

2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Луганській та Одеській областях, мінімальні – в Чернівецькій, Львівській, Запорізькій, Тернопільській та Івано-Франківській. Перевищення максимальних рівнів смертності над мінімальними становило 339,0% в 2005 р. і зросло до 399,3% в 2009 р. (див. табл. 3).

Смертність міських чоловіків від хвороб органів травлення за 5 років зросла на 12,1%, максимально – в м. Севастополі (на 48,9%), в Чернівецькій (27,5%), Івано-Франківській (27,0%), Запорізькій (24,4%), Львівській (23,8%) областях (табл. 4).

Таблиця 4. Смертність міського населення України від хвороб органів травлення в регіонах за статтю, на 100 тис. осіб

Регіон	Чоловіки			Жінки		
	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.
УКРАЇНА	97,5	109,3	112,1	46,8	52,9	113,0
АР Крим	84,4	87,2	103,3	46,3	51,5	111,2
Вінницька	75,2	82,1	109,2	33,4	32,2	96,4
Волинська	122,2	121,6	99,5	44,0	56,2	127,7
Дніпропетровська	141,5	155,2	109,7	62,1	73,3	118,0
Донецька	123,3	147,1	119,3	56,4	67,0	118,8
Житомирська	91,6	94,3	102,9	40,9	44,9	109,8
Закарпатська	130,4	144,0	110,4	76,0	76,1	100,1
Запорізька	66,5	82,7	124,4	37,7	39,5	104,8
Івано-Франківська	61,4	78,0	127,0	33,9	35,2	103,8
Київська	101,0	112,1	111,0	44,2	43,1	97,5
Кіровоградська	74,7	88,4	118,3	40,1	42,8	106,7
Луганська	142,8	165,7	116,0	67,4	82,0	121,7
Львівська	70,5	87,3	123,8	31,1	37,8	121,5
Миколаївська	113,5	108,1	95,2	53,5	60,6	113,3
Одеська	108,6	94,5	87,0	63,4	66,2	114,4
Полтавська	85,9	88,6	103,1	35,5	42,8	120,6
Рівненська	67,9	82,3	121,2	40,6	37,2	91,6
Сумська	85,3	92,2	108,1	34,8	36,5	104,9
Тернопільська	76,5	73,7	96,3	30,3	23,9	78,9
Харківська	78,8	89,8	114,0	36,4	41,9	115,1
Херсонська	79,8	91,9	115,2	42,7	50,5	118,3
Хмельницька	80,1	92,4	115,4	37,4	33,5	89,6
Черкаська	94,5	109,0	115,3	44,6	46,1	103,4
Чернівецька	60,0	76,5	127,5	28,6	31,9	111,5
Чернігівська	73,5	79,9	108,7	30,1	34,0	113,0
м. Київ	69,0	83,1	120,4	38,1	46,4	121,8
м. Севастополь	83,6	124,5	148,9	54,7	67,2	122,8

Водночас в чотирьох областях відбулося зниження рівня смертності: в Одеській на 13,0%, Миколаївській на 4,8%, Тернопільській на 3,7%, Волинській на 0,5%. У 2005 р. максимальні рівні смертності спостерігались у Луганській (на 46,5% вищі, ніж у середньому по Україні), Дніпропетровській (на 45,1%), Закарпатській, Донецькій, Волинській (на 33,7–25,3%) областях. Мінімальні рівні смертності були зафіксовані у Чернівецькій (на 38,5–30,3% нижчі, ніж по Україні), Івано-Франківській, Запорізькій, Рівненській, областях та м. Києві. У 2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались в тих самих промислово розвинутих областях, що і в 2005 р. Місце Волинської області зайняв Севастополь. Мінімальні рівні зафіксовано у Тернопільській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Чернігівській, Вінницькій областях. Переважання максимального рівня смертності над мінімальним становило в 2005 р. 238,0%, в 2009-му знизилось до 224,8%.

Смертність міських жінок від хвороб органів травлення зросла за 5 років на 13,0% і залишається в 2,1 разу нижчою, ніж у чоловіків. Максимальні темпи приросту спостерігались у Волинській (+27,7%), Луганській (21,7%), Львівській (21,5%) областях та в мм. Києві (21,8%) і Севастополі (22,8%). В п'яти областях відбулося зниження рівня смертності: Тернопільська (-21,1%), Хмельницька (-10,4%), Рівненська (-8,4%), Вінницька (-3,6%), Київська (-2,5%) області. У 2005 р. максимальні рівні смертності спостерігались в Закарпатській, Луганській, Одеській, Дніпропетровській, Донецькій областях, в яких рівні смертності перевищували середньоукраїнські на 62,4–20,5% відповідно. Мінімальні рівні смертності спостерігались у Чернівецькій, Чернігівській, Тернопільській, Львівській, Вінницькій областях, які були на 38,9–28,6% нижчими за середній по Україні рівень. У 2009 р. максимальні рівні смертності спостерігались в тих самих областях, що і в 2005 р., за винятком Одеської, місце якої зайняв Севастополь, і були вищими за 2005 р. та на 55,0–26,6% вищими за середньоукраїнський рівень. Мінімальні рівні смертності спостерігались в тих самих областях, що і в 2005 р., за винятком Львівської, місце якої зайняла Хмельницька, і були на 54,8–35,7% нижчими за середньоукраїнський рівень, що й відбилося на величині перевищення максимального рівня над мінімальним, який зріс до 343,1% проти 265,7% в 2005 р. (див. табл. 4).

Смертність сільських чоловіків від хвороб органів травлення зросла за 5 років на 17,9%, що на 4,9% вище, ніж серед міських чоловіків. Темпи приросту, вищі за 30,0%, спостерігалися у восьми областях, а у Львівській досягли 50,9%. У

Закарпатській та Полтавській областях та м. Севастополі відбулося незначне (на 1,3–3,7%) зниження рівня смертності (табл. 5). У 2005 р. максимальні рівні смертності спостерігались у Дніпропетровській, Черкаській, Хмельницькій, Луганській, Миколаївській областях, перевищення над середнім по Україні рівнем досягало 61,0–35,8%. Мінімальні рівні смертності зафіксовано у Чернівецькій, Львівській, Запорізькій, Івано-Франківській областях та в АР Крим, які були на 50,3–32,2% нижчими, ніж в середньому по Україні. У 2009 р. максимальні рівні смертності зафіксовано в тих самих областях, що й в 2005 р., – Дніпропетровській, Черкаській, Луганській областях, до яких залучились Донецька та Київська. Переважання середньоукраїнського рівня в цій групі областей досягало 53,6–36,7%. Мінімальні рівні смертності спостерігались у Чернівецькій, Кіровоградській, Запорізькій, Херсонській областях та м. Севастополі і були на 56,4–28,2% нижчими за середньоукраїнський рівень. Переважання максимального рівня над мінімальним було значним в 2005 р. – 324,4% й зросло в 2009 р. до 352,2%.

Смертність сільських жінок від хвороб органів травлення зросла за 5 років на 18,5% і є в 2,2 разу нижчою за смертність чоловіків. Максимальне зростання відбулося в Івано-Франківській (на 51,8%), Миколаївській (50,9%), Донецькій (44,9%), Харківській (44,6%) областях, а в м. Севастополі – в 6,2 разу. У чотирьох областях відбулося зниження рівня смертності: у Хмельницькій (на 11,6%), Чернівецькій (на 9,8%), Закарпатській (на 9,3%), Волинській (на 1,5%). У 2005 р. максимальні рівні смертності спостерігались в Одеській, Дніпропетровській, Закарпатській, Хмельницькій, Київській областях, перевищення середнього по Україні рівня в них досягало 82,8–32,8%. Мінімальними рівні були у Львівській, Чернівецькій, Тернопільській, Рівненській областях та в м. Севастополі, які були на 56,9–45,1% нижчими, ніж в цілому по Україні. У 2009 р. максимальні рівні смертності залишились у Дніпропетровській, Одеській та Київській областях, до яких додалися Миколаївська область та м. Севастополь, переважання над середньоукраїнським рівнем становило 83,3–52,6%, а в м. Севастополі – в 2,3 разу. Мінімальними рівні смертності залишились в тих же, що і в 2005 р., областях – Львівській, Рівненській, Тернопільській, Чернівецькій; місце м. Севастополя зайняла Запорізька область; рівні смертності були на 64,3–30,3% нижчими за середні по Україні. Перевищення максимальних рівнів смертності над мінімальними становило в 2005 р. 424,4%, в 2009 р. зросло до 637,6% (див. табл. 5).

Таблиця 5. Смертність сільського населення України від хвороб органів травлення в регіонах за статтю, на 100 тис. осіб

Регіон	Чоловіки			Жінки		
	2005 р.	2009 р.	2009 р. в % до 2005 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. в % до 2005 р.
УКРАЇНА	86,8	102,3	117,9	39,0	46,2	118,5
АР Крим	57,6	78,9	137,0	35,0	45,1	128,9
Вінницька	82,6	101,5	122,9	26,9	35,2	130,9
Волинська	103,0	135,4	131,5	41,1	40,5	98,5
Дніпропетровська	139,8	157,1	112,4	68,4	84,7	123,8
Донецька	109,1	151,5	138,9	42,1	61,0	144,9
Житомирська	90,6	101,8	112,4	37,2	43,0	115,6
Закарпатська	89,7	87,8	97,9	61,0	55,3	90,7
Запорізька	52,9	71,0	134,2	27,7	32,2	116,2
Івано-Франківська	58,8	79,0	134,3	22,0	33,4	151,8
Київська	115,6	140,6	121,6	51,8	70,5	136,1
Кіровоградська	65,3	68,3	104,6	35,4	47,5	134,2
Луганська	121,7	143,2	117,7	49,1	61,5	125,2
Львівська	49,3	74,4	150,9	16,8	19,5	116,1
Миколаївська	117,9	120,0	101,8	47,9	72,3	150,9
Одеська	98,0	116,8	119,2	71,3	79,5	111,5
Полтавська	103,7	102,4	98,7	40,3	43,8	108,7
Рівненська	64,5	85,9	133,2	21,4	27,4	128,0
Сумська	86,0	112,6	130,9	36,2	41,9	115,7
Тернопільська	74,7	90,0	120,5	20,4	21,1	103,4
Харківська	85,1	94,2	110,7	32,5	47,0	144,6
Херсонська	69,5	72,6	104,5	38,5	48,2	125,2
Хмельницька	121,0	125,5	103,7	57,9	51,2	88,4
Черкаська	124,8	139,8	112,0	51,3	56,4	109,9
Чернівецька	43,1	44,6	103,5	18,3	16,5	90,2
Чернігівська	96,4	116,8	121,2	33,2	42,4	127,7
м. Київ	х	х	х	х	х	х
м. Севастополь	76,2	73,4	96,3	16,9	105,2	622,5

Серед окремих нозологій в класі хвороб органів травлення 71,2% смертних випадків припадає на хвороби печінки (46,5 випадку смерті на 100 тис. осіб). Особливо високі рівні спостерігаються в Луганській (77,4), Дніпропетровській (70,9), Миколаївській (65,7), Донецькій (59,4), Одеській (57,8) областях. Серед хвороб печінки найвищий рівень смертності припадає на фіброз і цироз печінки – 35,0 випадків смерті на 100 тис. осіб, або 75,3%. Серед регіонів цей рівень досягає 57,0 в Дніпропетровській області, 50,2 в м. Севастополі, 46,6 в Донецькій, 46,4 в Одеській, 42,9 в Київській областях. Звертає на себе увагу регіональна диференціація алкогольної хвороби печінки, яка при показнику 7,9 по Україні

досягає 27,2 в Луганській, 17,8 в Закарпатській, 15,1 в Миколаївській, 12,3 в Хмельницькій, 12,0 в Чернігівській областях (табл. 6).

На другому місці у структурі смертності від хвороб органів травлення знаходяться хвороби жовчного міхура та підшлункової залози – 6,8 по Україні. В деяких областях цей рівень перевищує середній по Україні в 3,2–1,3 разу. Це Закарпатська (21,5), Волинська (9,4), Тернопільська (9,3), Донецька (8,6) області та м. Севастополь (8,7 випадку смерті на 100 тис. осіб). Переважну частину цього рівня складає смертність від гострого панкреатиту в тих самих областях: 16,9 – в Закарпатській, 8,8 – в Тернопільській, 8,4 – у Волинській, 5,8 – у Донецькій та 6,8 – в м. Севастополі.

Висновки

Останніми роками хвороби органів травлення займають четверте місце у структурі причин смерті, випереджаючи хвороби органів дихання, які традиційно займали четверте місце протягом десятиріч. Максимальні рівні смертності спостерігались в Луганській, Дніпропетровській, Донецькій областях, серед чоловічого та жіночого населення, в містах та сільських поселеннях.

Найвищі темпи приросту рівнів смертності від хвороб органів травлення спостерігались в Івано-Франківській, Львівській, Донецькій областях та в мм. Києві й Севастополі, а максимальні рівні смертності – в Луганській, Дніпропетровській, Донецькій областях.

Смертність чоловіків перевищувала смертність жінок в 2,1 разу і була найвищою в Дніпропетровській, Луганській, Донецькій, Миколаївській та Волинській областях.

Смертність міського населення була найвищою в Закарпатській, Луганській, Дніпропетровській, Донецькій областях, сільського – в Дніпропетровській, Хмельницькій, Черкаській, Одеській, Луганській областях.

Серед окремих нозологій найбільшу питому вагу в смертності складають хвороби печінки, серед них фіброз і цироз печінки. Найвища смертність від алкогольної хвороби печінки спостерігається в Луганській, Закарпатській, Миколаївській, Хмельницькій та Чернігівській областях.

Таблиця 6. Смертність населення в регіонах України від хвороб органів травлення за нозологіями в 2009 році, на 100 тис. населення

Адміністративно-територіальна одиниця	Всього	в тому числі							
		Хвороби стравоходу, шлунка, ДПК	Хвороби печінки	алкогольна хвороба печінки	з них		Хвороби жовчного міхура, жовчовивідних шляхів та підшлункової залози	в т.ч. гострий панкреатит	інші хвороби травлення
					алкогольний цироз печінки	фіброз і цироз печінки			
УКРАЇНА	65,3	4,4	46,5	7,9	5,6	35,0	6,8	4,4	7,6
Автономна Республіка Крим	54,7	4,8	35,1	3,8	2,4	28,1	7,0	4,3	7,8
Вінницька	49,9	3,3	37,2	3,4	3,2	32,4	4,5	3,1	4,9
Волинська	62,1	1,8	45,9	7,4	6,8	37,6	9,4	8,4	5,0
Дніпропетровська	92,2	4,9	70,9	6,1	3,7	57,0	5,7	3,3	10,7
Донецька	82,6	5,9	59,4	7,2	4,8	46,6	8,6	5,8	8,7
Житомирська	57,8	2,3	45,4	8,8	4,3	35,3	5,9	3,9	4,2
Закарпатська	67,0	1,7	38,5	17,8	13,3	18,8	21,5	16,9	5,3
Запорізька	49,2	7,4	27,1	8,8	7,9	17,0	6,1	2,7	8,6
Івано-Франківська	47,7	1,8	35,3	3,6	3,4	29,8	4,7	3,7	5,9
Київська	71,0	3,8	53,9	6,0	3,0	42,9	6,8	5,0	6,5
Кіровоградська	55,5	4,4	37,6	4,8	3,2	31,3	2,6	1,3	10,9
Луганська	102,4	4,7	77,4	27,2	14,1	41,6	8,3	3,9	12,0
Львівська	48,8	2,9	32,9	8,5	7,8	23,6	7,8	5,0	5,2
Миколаївська	82,8	4,9	65,7	15,1	10,0	39,6	4,8	3,3	7,4
Одеська	76,4	5,3	57,8	8,7	6,1	46,4	5,4	3,2	7,9
Полтавська	60,8	4,7	39,2	8,7	8,2	29,0	6,0	1,8	10,9
Рівненська	50,1	2,0	37,3	5,3	4,3	30,5	5,3	4,8	5,5
Сумська	57,5	4,5	41,3	10,8	8,9	29,1	5,1	2,7	6,6
Тернопільська	44,5	1,0	31,3	0,6	0,3	29,1	9,3	8,8	2,9
Харківська	57,4	6,0	35,1	3,6	3,0	29,8	7,8	5,0	8,5
Херсонська	62,2	3,7	45,3	3,6	3,1	37,4	4,4	3,2	8,8
Хмельницька	60,0	2,2	47,5	12,3	9,1	30,9	4,2	2,5	6,1
Черкаська	65,9	3,8	50,9	9,2	7,7	38,5	4,5	2,8	6,7
Чернівецька	31,9	1,9	24,2	1,0	0,6	22,0	3,1	1,9	2,7
Чернігівська	56,7	3,1	41,4	12,0	8,3	28,2	4,3	3,2	7,9
м. Київ	55,0	7,2	32,1	2,7	1,6	24,6	6,4	4,3	9,3
м. Севастополь	90,7	9,5	57,1	4,7	3,7	50,2	8,7	6,8	15,4

Перспективи подальших досліджень. Прискорений ріст смертності населення в регіонах України від хвороб органів травлення потребує міжсекторального підходу до проблеми: покращення екології, санепіднагляду, оптимізація надання медичної допомоги населенню, пропаганда здорового способу життя.

Список літератури

1. *Аналіз медико-демографічної ситуації в Україні та прогностичні оцінки її розвитку // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідеміологічну ситуацію. 2006 рік.* / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, О. П. Рудницький, О. В. Любінець. – К., 2007. – С. 65–84.
2. *Біляцький С. Д.* Демографічна панорама сучасного світу. Нові демографічні контури / С. Д. Біляцький // *Стратегія економічного розвитку України.* – К., 2002. – Вип.3 (10). – С. 43–54.
3. *Демографічні перспективи України до 2026 року* / В. Стешенко, О. Рудницький, О. Хомра, А. Стефановський. – К. : Ін-т економіки, 1999. – 60 с.
4. *Дмитриев В. И.* Изучение множественных причин смерти – важный шаг к пониманию современного состояния смертности населения / В. И. Дмитриев, А. Д. Соломонов, М. М. Балыгин // *Здравоохр. Рос. Федерации.* – 2006. – № 2. – С. 17–21.
5. *Доклад о развитии человека 2009. Преодоление барьеров: человеческая мобильность и развитие* / пер. с англ. ПРООН. – М. : Весь Мир, 2009. – 232 с.
6. *Доклад о состоянии здравоохранения в Европе 2005 г.* – Копенгаген : ЕРБ ВОЗ, 2005. – 154 с.
7. *Карташова С. С.* Показники смертності як індикатори стану здоров'я / С. С. Карташова, О. І. Тимченко, Е. М. Омельченко // *Укр. мед. альм.* – 2009. – Т. 12, № 2. – С. 82–84.
8. *Марзеєва О. М.* Медико-екологічні передумови демографічної кризи в Україні та шляхи їх подолання / О. М. Марзеєва, О. М. Сердюк. // *Журнал АМН.* – Т. 13, № 3. – 2007. – С. 486–487.
9. *Чепелевська Л. А.* Смертність населення України від хвороб органів травлення: регіональні особливості / Л. А. Чепелевська О. В. Любінець // *Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України.* – 2009. – № 2. – С. 11–14.
10. *Основні причини високого рівня смертності в Україні.* – К. : ВЕРСО – 04 –

2010. – 60 с.

**РОЛЬ БОЛЕЗНЕЙ ОРГАНОВ ПИЩЕВАРЕНИЯ В СТРУКТУРЕ ПРИЧИН
СМЕРТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ**

Л. А. Чепелевская, Г. А. Слабкий (Киев)

Изучены тенденции смертности населения Украины от болезней органов пищеварения за 2004–2009 гг. в зависимости от региона, типа расселения, пола.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: смертность, болезни органов пищеварения, регион, пол, тип расселения.

KEY WORDS:

Рецензент: